

Tekst Maandagavond
5 maart 2018
“hoe lang duurt een leven”

Om maar meteen te zeggen wat ik te zeggen heb - de vorige maandagavond, die van 5 februari, is niet doorgedaan, die kwam te vervallen. Het was die dag namelijk 60 jaar lang de verjaardag van mijn moeder en sinds afgelopen maand ook de dag van haar begrafenis

Op 5 februari 2018 verzamelde een klein groepje mensen zich op de natuurbegraafplaats in het Hillig Meer in het Drentse Eext. De auto waarin ze lag kwam aangereden, haar kinderen, waaronder dus ik, droegen haar uit de auto en tilden haar op een elegante handkar, met vier fietswielen.

Een half uur liepen we vervolgens door een natuurgebied, waar de modder bevroren was en de rietstengels wit zagen, tot we aankwamen bij een al gegraven gat waarin we haar lieten zakken.

De kinderen, waaronder ik dus, die haar lieten zakken werden gadeslagen door niet meer dan 30 mensen, de zussen en broers van haar en haar man, hun beste vrienden.

Vlak daarvoor had de dominee, een oude vriend van de vader, de reiszegen van Sint Patrick uitgesproken. Een zegen die de Ierse priester had geschreven voor mensen die op pelgrimstocht vertrokken. Het eeuwige is onder u, het eeuwige is boven u, het eeuwige is achter u, het eeuwige is voor u, het eeuwige is in u, het eeuwige is buiten u.

Hij had haar die reiszegen twee dagen daarvoor ook al gegeven, tijdens de afscheidsdienst in een mooie kleine kerk in Rolde. Een Drents dorpje.

Op die afscheidsbijeenkomst waren rond de 200 mensen; vrienden, collega's, neven, nichten, buurtgenoten, oud collega's, oud vrienden, oud buurtgenoten en de vrienden en collega's van de andere leden in het gezin.

Die afscheidsbijeenkomst, twee dagen voor haar ter aarde lating, was zoals u zich die kunt voorstellen - en misschien ook wel niet. Bij de ingang van de kerk lagen er zelfgebakken koekjes die de mensen hadden meegenomen, het gezin kwam aangereden met een

rouwbus, waarin het hele gezin naast de rieten mand kon zitten waarin de moeder lag, er werd live cello gespeeld bij binnenkomst en buitengaan en de vriendin van een van de kinderen zong It's a new day, it's a new life zoals Nina Simone dat ooit deed. Birds flying high, you know how i feel, sun in the sky, breeze drifting on by, fish in the see, river running free, blossom on a tree – you know how i feel.

Alles precies zoals de moeder en het gezin, waaronder ik dus, samen hadden bedacht.

Voor de rest was de dienst klassiek van opzet; er werd gesproken en er was muziek. Die twee wisselden elkaar af. Al haar kinderen, waaronder ik dus, spraken. Niemand sprak over Jezus, niemand over het hiernamaals, niemand zei dat het goed was, er werd enkel en door iedereen gesproken over haar.

Op bijna eenzelfde soort manier als ik hier nu sta – achter een microfoon, lezend vanaf een A-viertje.

En zelfs de vragen die me tijdens het schrijven van dit alles bezighouden, zijn dezelfde als dat ik toen had. Voor wie schrijf ik dit? En waarom?

*

Omdat het mijn vak is, of om welke andere reden dan ook, mijn vader en broer bekenden mij dat zij beide het al even vaak hadden gedaan, had ik me al vaak voorgesteld wat ik zou gaan zeggen, op dat podium, op die dag, toen nog veilig ver weg in een niet gekende toekomst.

Ze had kleinkinderen moeten krijgen, was een zin die was komen bovendrijven in het begin van haar ziektejaren en die ik was blijven herhalen. Zo zou ik beginnen dacht ik, als ik daar straks sta. *Ze had kleinkinderen moeten hebben, oma moeten worden*. Het had de juiste dramatiek en woede in zich –woede om het onrecht dat ze mijn kinderen nooit zou ontmoeten, woede om het onrecht dat mijn kinderen haar nooit zouden ontmoeten, woede

om haar sterven, woede om het verlies, woede om het feit dat er in dit radeloze universum zoiets als doodgaan bestaat.

Mijn moeder was vier jaar ziek; en al snel nadat de passend ingehouden-boos-uitgesproken zin over de kleinkinderen in me was opgekomen, kwam er de schaamte over dat ik nadacht over wat ik zou gaan zeggen. Schaamte om ook op die plek een podium te zien. Schaamte over mijn ijdelheid, dat ik het blijkbaar nodig vond om een goed stuk te schrijven, een goed cijfer voor mijn rapport te willen, sterren, strelingen van mijn ego, dat ik kortom aan mezelf dacht terwijl mijn moeder aan het sterven was.

(De waarheid is ook dat ik de gedachte aan kinderen niet kon hebben zonder in huilen uit te barsten, behalve als ik daaraan dacht in de vorm van een tekst. Dan kon ik er aan denken zonder iets te voelen.)

(Zo leef ik, denk ik weleens; afgestompt en lucide, overgevoelig en zonder emotie, open naar alles en gericht op mezelf.)

Het laatste halfjaar van haar leven, raakte ik elke keer als de gedachte aan haar begrafenis kwam en dat ik dan iets zou zeggen en wat dan, verward. Ik begon het steeds absurder te vinden dat ik überhaupt iets zou moeten zeggen. Absurd dat we samen zouden komen met mensen die haar kennen en haar minder kenden en dat ik dan tegen die mensen iets zou moeten zeggen. Wat dan? En waarom? Voor wie? Zij die haar kende kende haar al en voelde waarschijnlijk hetzelfde, en als ze niet hetzelfde voelde waarom zou ik hen dan lastig vallen met wat ik voel? Of moest ik iets zeggen voor hen die haar minder kende, moest ik op de dag van haar begrafenis haar kenbaar maken, haar kern proberen te vangen en te laten zien aan de buitenstaanders? Maar waarom zou ik op die dag, met iemand anders dan met me mezelf en mijn gezin bezig zijn? Waarom moest ik dag van mijn moeders begrafenis gastheer zijn, de mensen die haar niet kende entertainen?

Zo dacht ik, en zo werd het maandag 29 januari 2018, de dag waarop 's ochtends mijn vader me binnenliet met de woorden het gaat niet goed, wil jij je broers en je zus bellen. Zeg maar dat ze moeten komen.

De dag waarop de dokter langskwam, die zei dat ze die dag niet zou gaan sterven. Die zei: Ik heb geen idee of je je verjaardag nog haalt, maar je hebt geen van de symptomen die er op wijzen dat je nu aan het sterven bent.

En zo werd het de nacht van maandag 29 januari, waarin ik en mijn vader hoorde hoe ze anders begon te ademen; piepend.

En zo werd het dinsdag 30 januari, elf uur 's ochtends en zaten haar man en haar kinderen, waaronder ik, rond het bed waarin ze stierf.

*

Die middag al kwam de begrafenisondernemer, met wie wij haar samen wisten. Ze vertelde dat we haar niet konden begraven zaterdag omdat het Hillig Meer, de natuurbegraafplaats, al vol zat die dag. We besloten dat we dan de dienst zaterdag zouden doen, en haar maandag zouden begraven.

(Er waren argumenten voor. En uiteindelijk dus twee dagen, een voor het afscheid, een voor neerlaten in de aarde, wat in alle opzichten als juist voelde)

Dat we dinsdag wisten dat we zaterdag de dienst zouden hebben, betekende dat we woensdag, donderdag en vrijdag hadden om die te organiseren, de kaarten te schrijven, te drukken, te versturen, het programma te maken, een kist van riet te kiezen zoals zij wou, haar hooglaagbed te vervangen, drie dagen voor -zeg maar- alles.

Alles plus het bedenken van wat ik zou zeggen die dag.

Zo vol zaten die dagen, met gesprekken, gedachten en verdriet, dat ik de nachten nodig had om mijn hoofd weer synchroon te laten lopen met de gebeurtenissen, om bij te komen met wat ik die dag had meegemaakt. Dat bijkomen lukte niet slapend, dus lag ik wakker.

In de tweede nacht, de nacht van woensdag op donderdag stond ik om vier uur 's nachts op, het was nog donker, maar de dagen en nachten waren zacht. Ik ging naar buiten. Ik liep door mijn dorp waar ik als kind had gelopen, waar ik de hond had uitgelaten, waar ik als 17-jarige nog had overwogen om toch niet naar de toneelschool te gaan waar ik was aangenomen omdat ik bang was dat als eens mijn ouders zouden sterven ik dan enkel nog ingeleefd zou kunnen huilen. Niets oprecht meer zou kunnen voelen.

(de angsten die je hebt,
de dingen die je denkt)

Ik liep door het lege, slapende dorp, door de grote witte nieuwbouwwijken, die inmiddels, zo rekende ik uit, minstens twintig jaar oud moesten zijn. De zon was nog dik onder, maar een aantal huizen begonnen zich al te vullen met leven en ochtendhaast.

Waar ik getuige van mocht zijn - omdat de ramen in de nieuwbouwwijken uit de jaren '90 groot waren en er in Nederland niet aan gordijnen wordt gedaan.

Ik liep naar huis, schreef in een uurtje de tekst die ik zaterdag zou voorlezen, zag het licht worden en ging naar bed. Ik schreef iets heel kleins, over dat ik zo verdrietig en bang was geweest voor haar verdwijnen, maar dat ze nu nog zo dichtbij voelde, zo nog aanwezig, zo niet weg.

Die zaterdag las ik het voor, wat geloof ik goed ging. Ik was er zelf nauwelijks bij, de vijf nachten zonder slaap zogen me was los van de werkelijkheid.

En zo werd haar sterven een week geleden. Twee weken geleden. Vertrok ik terug naar mijn eigen huis, en vulde de leegte van die dagen zich weer veel te snel en veel te langzaam met dagelijkse drukte.

En zo werd het vijf maart en sta ik hier.

De titel voor deze maandagavond hadden we al eerder bedacht. Suus vroeg of we de titel niet zouden veranderen, maar dat hoefde voor mij niet. Ik zou toch over niets ander kunnen spreken vandaag.

Maar wat zeg ik erover? En waarom? En voor wie? Waarom deel ik dit, hier in de openbaarheid. Ik leer mijn studenten dat er een grens is tussen persoonlijk en privé, maar ik zou bij god niet weten of dat waar is. En voor wie moet ik die grens dan bewaken? Voor hen die mijn moeder gekend hebben? Of zij die dat niet hebben gedaan?

De dag voor ze stierf zei mijn tante terloops tijdens het boodschappen doen dat als je bruine vlekken begint te zien op iemands lichaam dat je dan weet dat ze gaat sterven. Die nacht, maandagnacht, terwijl ze begon te piepen, probeerden mijn vader en ik haar te verleggen. Ik doe haar dekens af om haar benen te pakken en zie die vlekken. Dit is onmenselijk, denk ik, dit is niet te doen, niet te dragen, ondragelijk, ondoenbaar. Ik kan hier toch niet zitten en kijken naar hoe ze sterft? Weg wil ik hier. Weg van deze plek, weg van deze aarde.

Of nog meer privé:

De laatste week van haar leven neemt ze dagelijks een kleine dosis morfine, waar ze heftig op reageert, waardoor ze ver weg is. Ik ben samen met mijn vader bij haar en ze moet poepen. De weg naar de wc is al dagen te lang, dus hebben we een po-stoel. Mijn vader en ik tillen haar uit bed op de po-stoel. Ze is zo verslapt dat we haar moeten vasthouden. Mijn moeder ruikt de stank en ik voel dat ze zich daarvoor schaamt. Niet voor de stank, maar dat ik daarbij moet zijn. Haar schaamte maakt me gelukkig, omdat haar schaamte voortkomt uit een bewustzijn over de situatie – door haar schaamte merk ik dat ze er nog is.

Twee beelden die vooraan in mijn hoofd zitten , waarvan ik niet weet of ik ze hier moet delen of niet. Waarvan ik niet weet of ik dat wil of niet. Of ik dat mag of niet. En of me dat iets kan schelen.

*

Er is een beeld dat ik wil delen:

Tijdens die wandelnacht door mijn oude buurt sta ik in een nieuwbouwwijk met witte huizen. Een groot raam, binnen verlicht; buiten waar ik sta, nog donker. Een jong gezin, net wakker, al wel gedoucht, voert een peuter in een kinderstoel, de buggy in de kamer, de man in wit gestreken overhemd, kortgeknipte haren, de vrouw in mantelpak, blonde haren – een haastige kus als ze straks weggaan, de broodtrommels, twee autosleutels aan het haakje. En de liefde voor dat kind. De zorg. De vanzelfsprekende onveranderlijke dagelijksheid, die ooit weer zal verdwijnen

en ik die daar sta en dat alles mag zien – door die grote opengelaten ramen.

Ik kijk naar een schilderij van Hopper dat live voor mijn ogen geschilderd wordt.

Ik dacht altijd dat Hopper ging over de man die aan de bar zit, die zichzelf en zijn eenzaamheid van buitenaf beziet.

Maar misschien gaat zijn schilderij wel meer over degene die die man ziet. Niet de toeschouwer in het museum, maar de schilder. Degene die het glas schildert dat er tussen hem en de man aan de bar zit, die even eenzaam is, maar onbereikbaar.

Misschien schildert hij de onmogelijkheid om naast hem te gaan zitten en samen met hem te zijn.

Mijn nachtelijke Hopper, getiteld Jong Gezin Gezien Door Een Jongen Wiens Moeder Twee Dagen Geleden Stierf wou ik graag met u delen.

(Ik weet niet waarom, vanwaar, waartoe.)

wat ik er bij voelde toen ik het zag? geen idee
wat ik er van vind?

(Eigenlijk weet ik niets,
en twijfel ik aan alles, zelfs aan U.
Maar soms, wanneer ik denk dat Gij waarachtig leeft,
dan denk ik, dat Gij Liefde zijt, en eenzaam,
en dat, in zelfde wanhoop, Gij mij zoekt
zoals ik U.)

*

De vraag van vanavond is hoe lang duurt een leven – net geen 61 jaar zou het antwoord in het geval van mijn moeder kunnen zijn. Maar het voelt niet als het juiste antwoord, als een waar antwoord, omdat haar leven met haar dood niet geëindigd is.

(Doordat de herinneringen verder gaan. Met het enige maar cruciale verschil dat er geen herinneringen meer bijkomen en je ze niet met haar kunt delen.)

(Ik denk sinds kort: als ik ooit kinderen mag krijgen zullen ze mijn moeder niet leren kennen, maar het zal me niks verbazen als ik in hen, naast henzelf, ook een stuk van haar terug tegen kom – zoals ik ook in mezelf stukken van haar herken.)

“Ze leeft niet meer, maar bestaat nog wel” schreef Julian Barnes in het boek
Hoogteverschillen over de dood van zijn vrouw.

Zo is het, denk ik.

Mijn moeder leeft niet meer

maar bestaat nog wel.

Niet zoals planken, stenen, lijken niet leven en toch bestaan

en zelfs niet zoals Hamlet, Julia, Jezus, Holden Couldfield en de Kleine Zeemeermin
niet leven en toch bestaan,

maar op een ander manier – onder mij, boven mij, voor mij, achter mij, in mij, buiten mij.

Zo voelt het, deze vijfde maart 2018.